

Opis źródła:

Fragment książki francuskiego chirurga, filozofa i moralisty Alexisa Carrela. Ten francuski medyk uzyskał w 1912 r. za pracę nad techniką szwu naczyń i transplantacją naczyń krwionośnych i organów nagrodę Nobla, wraz z chemikiem Henrym Dakinem opracował antyseptyk Carrel-Dakin na głębokie rany a wraz z lotnikiem Charlesem Lindberghem opracował tak zwane sztuczne serce, które mogło pompować płyny fizjologiczne przez duże narządy, takie jak serce czy nerki. Badał również od strony medycznej objawienia maryjne w Lourdes. Później poświęcił się badaniu idei eugenicznych oraz poszukiwał (pod wpływem katolicyzmu) nowej moralności dla ludzkości.

Jego praca *L'Homme, cet inconnu* z 1935 r., została przełożona na szereg języków w tym angielski niemiecki i polski.

Miejsca wydania:

A. Carrel, *Człowiek istota nieznana* (tłum. R. Świętochowski), Warszawa 1938.

Treść źródła:

Jest jeszcze problemat nie rozwiązany niezmiernego tłumu niedorozwiniętych i zbrodniarzy. Obciążają oni olbrzymim ciężarem ludność zdrową. Koszt więzień i szpitali dla obłąkanych, koszt ochrony publiczności przed bandytami i wariatami stał się, jak wiemy, olbrzymi. Narody cywilizowane podejmują wysiłek naiwny, aby zachować istoty niepotrzebne i szkodliwe. Anormalni przeszkadzają rozwojowi normalnych. Trzeba koniecznie spojrzeć temu zagadnieniu w oczy. Dlaczegożby społeczeństwo nie miało rozporządzać zbrodniarzami i obłąkanymi w sposób oszczędniejszy? Nie może ono już dalej odróżniać odpowiedzialnych od nieodpowiedzialnych, karać winnych, niewinniać tych, którzy popełniają zbrodnie moralnie nie zawinione. Nie jest zdolne sądzić ludzi. Ale winno chronić się przed jednostkami, które są dla niego niebezpieczne. Jak może to czynić? Oczywiście, że nie przez budowanie więzień większych i wygodniejszych. Tak samo zdrowie nie polepszy się przez zbudowanie szpitalów większych i lepiej naukowo postawionych. Osiągniemy zanik zbrodni tylko przez lepsze poznanie człowieka, przez eugenikę, przez zmiany głębokie w wychowaniu i warunkach społecznych. Ale na razie winniśmy się zająć zbrodniarzami w sposób skuteczny. Być może, trzeba by skasować więzienia. Można by je zastąpić przez instytucje mniejsze i mniej kosztowne.

Poprawianie zbrodniarzy mniej niebezpiecznych batem lub jakimś bardziej pedagogicznym sposobem, a następnie krótki pobyt w szpitalu, wystarczyłby zapewne do zapewnienia porządku. Co do innych, tych którzy zabijali, rabowali z bronią w rękę, porywali dzieci, łupili biedaków, którzy poważnie nadużyli zaufania publicznego, to zakład eutanazyjny, zaopatrzony w gazy właściwe, pozwoliłby nimi rozporządzić w sposób ludzki i oszczędny. Czy podobne traktowanie nie dałoby się zastosować do obłąkańców, którzy popełnili zbrodnie? Nie należy się wahać w porządkowaniu społeczeństwa współczesnego na miarę jednostki zdrowej. Systemy filozoficzne i przesady uczuciowe winny zniknąć wobec tej konieczności. Bo ostatecznie rozwój osobowości ludzkiej jest celem ostatecznym cywilizacji.

Słowniczek pojęć:

Eugenika - System poglądów zakładający możliwość doskonalenia cech dziedzicznych gatunku, poprzez eliminację cech niepożądanych i rozwój dodatnich cech dziedzicznych w całej zbiorowości.

Wskazówki:

Tekst francuskiego noblisty warto zestawić przed zajęciami o niemieckich zbrodniach na niepełnosprawnych czy na zajęciach o eugenicie. Pokazanie tekstu francuskiego autora pozwoli na pokazanie, że tego typu poglądy funkcjonowały w różnych krajach ale to w Niemczech zaczęto je realizować. Tekst może być również pomocny na zajęciach z etyki czy innych przedmiotów poruszających historię ideologii i można w oparciu o niego zadać szereg pytań o to jak daleko można się posunąć w relacjach między obywatelem a państwem.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Co autor uważa za poważne obciążenie dla "ludności zdrowej"?
2. Jakie rozwiązania proponuje autor w odniesieniu do osób "anormalnych" i zbrodniarzy?
3. Jakie argumenty autor przedstawia za ograniczeniem budowy więzień i szpitali?
4. W jaki sposób, według autora, można rozwiązać problem zbrodniarzy, którzy popełnili poważne przestępstwa, takie jak zabójstwa czy rabunki?
5. Jakie jest ostateczne zadanie cywilizacji, według autora?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jak autor definiuje społeczną rolę osób uznanych za "niedorozwiniętych" i "zbrodniarzy" oraz jaki proponuje dla nich los? Jakie są etyczne konsekwencje takiego podejścia?

2. Omów krytycznie koncepcję eugeniki, która pojawia się w tekście, w kontekście zarówno historycznym, jak i moralnym. Jakie niebezpieczeństwa mogą wynikać z takiego sposobu myślenia?

3. Autor sugeruje zastosowanie "gazów właściwych" w zakładach eutanazyjnych. Jakie zagrożenia niesie ze sobą taki sposób rozwiązywania problemów społecznych? Odnies się do historycznych przykładów wykorzystania podobnych praktyk.

4. Czy idea "rozwoju osobowości ludzkiej" jako celu ostatecznego cywilizacji jest zgodna z etycznymi standardami współczesnego świata? Jak można ją interpretować w kontekście współczesnej filozofii praw człowieka?

5. Autor przeciwstawia "normalnych" i "anormalnych" oraz sugeruje segregację i eliminację tych drugich. Jakie zagrożenia społeczne i polityczne wynikają z takiej postawy? Odnies się do historycznych przykładów.

Literatura pomocnicza:

K. Popowicz, *Lamarckizm społeczny a rasizm i eugenika we Francji*, Warszawa 2009.

M. Zaremba Bielawski, *Higienisci z dziejów eugeniki*, Wołowiec 2014.

Najważniejsze cezury:

1869 – Publikacja książki *"Hereditary Genius"* (pl. *"Dziedziczny geniusz"*) przez Francis Galtona. Galton, kuzyn Karola Darwina, jest uważany za twórcę terminu "eugenika" i pioniera tej dziedziny. W swojej pracy analizował dziedziczenie cech, sugerując, że pewne cechy umysłowe i fizyczne są dziedziczne i można je wzmacniać w populacji poprzez selektywne rozmnażanie.

1883 – Wprowadzenie terminu "eugenika". Francis Galton po raz pierwszy użył tego terminu, wywodzącego się z greckiego słowa oznaczającego "dobrze urodzony", dla opisanie nauki o poprawie cech dziedzicznych człowieka.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Mateusz Maleszka